

уповноважена ним особа; ініціатива укласти договір виходить від банку; однак неукладання договору або зменшить можливості банку якісно надавати банківські послуги (договори, пов'язані з участю у СЕП НБУ) або спричинить застосування заходів впливу (неукладання письмової угоди при порушенні нормативів капіталу).

§ 4. Роль мови в процесі правового регулювання

Право є певною системою інформації, а правове регулювання – рухом інформації, під час якого створюються, передаються, зберігаються різні за змістом та по формі види інформації. Юрист бере участь в цьому процесі. Його діяльність – це, по суті, робота з інформацією. Він її отримує, аналізує, зберігає, а також створює нові форми інформації.¹

Формою правової інформації є мова як певна знакова система. Специфіка роботи юриста полягає в тому, що його головний інструмент – мова. У своїй діяльності він оперує мовними феноменами, які не просто є знаками, а мають зміст і значення. Юристу важливо розуміти мовну та соціальну суть таких феноменів, котрі є як об'єктом його наукового та практичного пізнання, так і інструментом його діяльності. На думку Черданцева, проблеми мови завжди є актуальними для правознавства та юридичної практики, вони є численними та різноманітними.²

Крім того, без мови нема і не може бути правового регулювання.

Правове регулювання відрізняється по своїй суті і характеру від інших видів регулювання. Правове регулювання не є по своїй суті матеріальним, а здійснюється через свідомість та волю людей. Воно носить ідеальний характер. Але будь-який ідеальний процес не може проходити без участі матерії. Думки та ідеї матеріалізуються, стають доступними для інших суб'єктів за допомогою мови. Це стосується і правового регулювання. Мовою правового регулювання є мова відповідного народу, якщо говорити про внутрішньо державне регулювання, та мови різних народів в регулюванні міжнародних відносин.

¹ Черданцев А.Ф. Логико-языковые феномены в юриспруденции : монография / А.Ф. Черданцев. – М. : Норма: ИНФРА-М, 2012. – С. 5.

² Там само. – С. 6

Мова – багатофункціональна. Однією з функцій мови – є прагматична функція, завданням якої є вплив на поведінку людей. Прагматична функція здійснюється за допомогою таких мовних оцінювальних феноменів, як схвалення, порада, дозвіл, наказ і т.п. Без оцінювання соціальні відносини взагалі неможливі. Отже, оцінювальна діяльність та використання її результатів є закономірністю функціонування суспільства, існування суб'єкта в соціумі.¹ Потреба в такому оцінюванні може виявлятися за посередництва мови шляхом номінації правових понять.

Правова система – це система прагматична. Вона та її елементи виконують функцію регулювання дійсності шляхом впливу на реальний світ, а саме на свідомість та волю людини, а через них – на її поведінку та на соціальні відносини. В загальній теорії права розрізняють три способи впливу на адресатів правової норми: заборонити, зобов'язати, дозволити. При забороні щось зробити достатньо утриматися від дій (пасивна поведінка); при зобов'язанні вимагаються активні дії, а при дозволі суб'єкт сам вирішує, який варіант поведінки йому обрати.²

На думку Александрова прийшов час поставити питання про системні взаємовідносини мови з іншими сферами суспільного буття, а саме з правовою сферою. На стику мови та права створюються специфічні відносини, які характеризуються, з одного боку, винятковою широтою та різноманітністю, а з іншого боку, – глибиною, значущістю якої дозволяє юристу, який філософськи подивився на цю проблему, заявити: «Юридичне – це мовне, текстове плюс владне. Але влада – це те, що є в кожній людині. Влада – це боротьба всіх проти всіх. Право переносить цю боротьбу в мовне – юридичне поле»; «У граматичній будові національної мови треба шукати закономірності національної правової системи. Закономірності ці, очевидно, подібні тим, з якими має справу лінгвістика».³

¹ Дудаш Т.І. Проблема праворозуміння: мовнономінаційний аспект (за матеріалами дослідження індоєвропейської мовної сім'ї) . Проблеми філософії права. – 2006-2007. – Том IV-V. С. 125-134.

² Лазарев В.В. Запрет и дозволение как технико-юридические способы формулирования правовой нормы // Проблемы юридической техники / Под ред. В.М. Баранова. – Н. Новгород, 2000. – С. 402-414.

³ Александров А.С. Юридическая техника – судебная лингвистика – грамматика права // Проблемы юридической техники. Сборник статей под ред. М.В. Баранова. Нижний Новгород, 2000. – С. 105-112.

Проблема юридизації мови пов'язана з пошуком балансу мовних та правових презумпцій. Специфічна онтологія юридизації мови формує особливий гносеологічний підхід, пов'язаний з реалізацією послідовного погляду на мову крізь призму тих законів, котрі визначають втягнення конкретних явищ мови у юридичну практику. В результаті складається міждисциплінарна галузь знання, яка системно вивчає юридичний аспект мови.

Дотепер точаться жваві наукові дискусії щодо назви цієї науки: права чи правнича, а можливо юридична лінгвістика (юрислінгвістика). Засновником системного вивчення юридичного аспекту мови вважають М.Д. Голева. У 1999 році нову галузь лінгвістичних знань він позначив терміном «юрислінгвістика» (юридична лінгвістика) аналогічно, з одного боку, з термінами: психолінгвістика, етнолінгвістика, соціолінгвістика і подібними, а з іншого боку, – з термінами: юриспруденція, юрисдикція, юрисконсульт. Визначення терміна «юридична лінгвістика», як і інших подібних термінів, стосується не самої дисципліни, а її об'єкта. Російські науковці термін «правнича (права) лінгвістика» застосовують рідко, слово правник сучасній російській мові невідомо.

П. Рабинович висунув наукову гіпотезу про те, що слово «право» використовується для позначення низки понять про різноманітні соціальні явища аж ніяк не випадково. Саме це слово якнайкраще, на його думку, сприяє виправдовуванню, переконуванню тими або іншими суб'єктами, передовсім державою, у справедливості якихось із цих явищ (зокрема певних соціальних можливостей чи вимог певних благ, чи певних суспільних відносин, чи певних соціальних норм), – а тим самим полегшує обґрунтування відповідного праворозуміння.¹

Українські науковці пропонують термін «правнича лінгвістика» – лінгвістика, що стосується діяльності правника (правників): «Не заглиблюючись у дискусію щодо співвідношення понять право та юриспруденція, вважаємо прийнятним послуговуватися щодо лінгвістики терміном правнича, утвореним від одвічної української (слов'янської), а тому загальнозрозумілої лексеми право (правий, правда, правити, правило, правник), на відміну від значно молодшого запозичення – юрист, юриспруденція, юридичний, – і як таким, що містить

¹ Рабинович П.М. Проблемы теории законности развитого социализма. – Львов, 1979. – С. 14 – 21.

прикладний аспект та допоможе уникнути переобтяження терміна іншомовними складниками».¹

Останнім часом, крім вище зазначених термінів активно використовуються інші терміни з різним обсягом та змістом: лінгвоюрисдика, судова лінгвістика, лінгвокриміналістика, судове мовленнєведення, граматики права та інші. Така різноманітність термінів говорить про те, що ця наука знаходиться на початковому етапі. Вона ще не стала свідомо виокремленим об'єктом дослідження у лінгвістичній науці. Дуже часто по суті лінгвістичну проблему змушені вирішувати юристи, котрі визнають не лише її юридичний, але й лінгвістичний статус. Тому існує необхідність більш уважного ставлення до мови законодавства, особливо з боку вчених-лінгвістів.

Російська лінгвістка О.С. Кубрякова відзначила одну із важливих тенденцій сучасної лінгвістики, а саме своєрідний «лінгвістичний експансіонізм». Прояв експансіонізму вона вбачає у виникненні нових «здвоєних» наук (психолінгвістика і соціолінгвістика, соціо- і психосемантика та ін.) та зміцненні традиційних зв'язків лінгвістики з філософією і логікою, у виникненні нових дисциплін (інженерна і комп'ютерна лінгвістика), у формуванні нових областей знання всередині самої лінгвістики.² Очевидно, що бажання розвинути нову галузь знань на межі лінгвістики і юриспруденції як самостійну наукову дисципліну органічно вбудовується у цю тенденцію. Більш того, такий експансіонізм лінгвістики в юридичну сферу має і зворотну детерміновану направленість, яка пов'язана із збагаченням лінгвістичних досліджень та її прикладних виходів.³

Правнича лінгвістика розглядає мову як найважливіший засіб правової комунікації, правового пізнання та передачі правової інформації у суспільстві.⁴

¹ Правнича лінгвістика [Текст] : навч. посіб. / Г.П. Проценко, Л.М. Шестопалова, О.Ф. Прохоренко [та ін.]. – К. : ПАЛИВОДА А.В., 2010. – 312 с. – С.12.

² Кубрякова Е.С. Эволюция лингвистических идей во второй половине XX века (опыт парадигмального анализа) [Текст] / Е.С. Кубрякова // Язык и наука конца 20 века: Сб. статей. – М., Российский гуманитарный университет, 1995. – С. 5-18.

³ Голев Н.Д., Матвеева О.Н. [Текст] Значение лингвистической экспертизы для юриспруденции и лингвистики / Н.Д. Голев, О.Н. Матвеева // Цена слова. Из практики лингвистических экспертиз текстов СМИ в судебных процессах по защите чести, достоинства и деловой репутации. – М., 2002. – С. 257-266.

⁴ Артикуца Н.В. Мова права і юридична термінологія [Текст]: навч. посіб. / Н.В. Артикуца. – К. : Стило, 2004. – 200 с.

У підвалинах мовно-правової сфери предмету правничої лінгвістики є механізм нормотворення в мові, у якому закладені в тій чи іншій мірі елементи власне юридичної нормативності.

Норми права можна вивчати у різних взаємопов'язаних напрямках, а також з позицій різних типів правового розуміння. Виокремлюють деякі із можливих методологічних підходів:

1) історико-генетичний, коли першочергова увага приділяється походженню юридичних норм та їх специфіці в системі соціальної регуляції;

2) формально-догматичний, який відкриває шлях до вивчення точного юридичного змісту та значенню норм права в їх системному зв'язку одне з одним в межах тієї чи іншої національної правової системи;

3) техніко-юридичний, який зосереджений на процесі створення норм права, на діяльності законодавця, завдання якого полягає в тому, щоб помітити, проаналізувати, виявити закономірності суспільного розвитку, а потім перекласти їх на мову правових норм;

4) інформаційний, який вивчає норму права як особливу одиницю соціальної інформації, яка здатна керувати людьми, впливати на їхню свідомість та поведінку.¹

Правова система регулює відносини в реальному світі. Функція відображення підпорядкована тут функції впливу на реальний світ. Правова система та її елементи покликані слугувати не меті пізнання соціальної дійсності, а практичним цілям регулювання цієї дійсності шляхом впливу на свідомість та волю людини, а через них – на його поведінку і в кінцевому рахунку на соціальні відносини.² Виходячи з останнього положення можна сказати, що право в цілому, як і основні елементи правової системи, не володіє гносеологічними функціями, а виконує функції прагматичного характеру.

Функціональна особливість правової системи здійснює суттєвий вплив на відбір мовних елементів, котрими вона користується. До того ж головну роль відіграють ті елементи, в яких виявляється прагматична функція мови.

¹ Вашенко Ю.С. Филологическое толкование норм права // Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук, Тольятти, 2002, 182 с.

² Черданцев А.Ф. Логико-языковые феномены в юриспруденции: монография / А.Ф. Черданцев. – М.: Норма: ИНФРА-М, 2012. – 320 с.

Черданцев зауважує, що в сучасному мовознавстві прагматичні аспекти мови відокремлюються від інших аспектів – синтаксичного, сигматичного і, що особливо важливо тут підкреслити, від семантичного, котрий в більшій мірі тяжіє до пізнавальної діяльності.¹ Автор наводить слова Г. Клауса, який присвятив одну зі своїх робіт прагматичним аспектам мови: «будь-яке нехтування відмінністю між семантичним і прагматичним аспектами необхідно викликає помилки і непорозуміння і неминуче призводить до суб'єктивістських та ідеалістичних поглядів».²

Спроби розмежування семантичних і прагматичних явищ учені здійснювали протягом усієї історії формування семантики та прагматики як напрямів дослідження засобів живої природної мови. Під впливом логіки, яка бурхливо розвивалась у 50-70-ті роки ХХ століття, виокремилася думка, що семантика – це передусім відношення мовного знаку до світу, а тому його можна розглядати в категоріях «істинність/неістинність». Однак лінгвістичні дослідження засвідчили, що мовні засоби неможливо описати, спираючись лише на поняттєвий апарат логіки, оскільки, як зауважує О. Падучева, «значення слів і конструкцій природної мови не може бути зведене до відношень між мовою і світом. Значення в природній мові антропоцентричне, тобто зорієнтоване на певний етнос». Авторка наголошує, що «природною мовою неможливо описати «світ таким, яким він є»; мова від початку задає своїм носіям певну картину світу, причому кожна мова – свою». Отже, «значення, що виражаються за допомогою задавання умов істинності, нерозривно пов'язані в природних мовах з прагматичними значеннями. Таким чином, межа між семантикою і прагматикою розмивається».³

Погоджуємось з думкою Бацевича, що розмежування семантики і прагматики та розмежування значення і вживання слів у мовленнєвій комунікації мають свої особливості. Помилковою є думка, що в реальному процесі розуміння висловлення першими в дію вступають семантичні правила і лише згодом – прагматичні. Насправді

¹ Черданцев А.Ф. Логико-языковые феномены в юриспруденции: монография / А.Ф. Черданцев. – М.: Норма: ИНФРА-М, 2012. – 320 с.

² Клаус Г. Сила слова. М., 1967. – 287 с. – С. 19.

³ Падучева Е.В. Семантические исследования (Семантика времени и вида в русском языке; Семантика нарратива) / Е.В. Падучева. – М.: Языки русской культуры, 1996. – 464 с. – С. 322.

семантичні та прагматичні правила породження висловлення діють одночасно.¹

Мовні знаки щось означають, називають, мають певний зміст, знаходяться у певних зв'язках з іншими знаками і завдяки цим своїм якостям є засобом комунікації. Але це не єдине призначення знаків, вони впливають на людей, викликають у них певну реакцію, спонукають до дії, оцінки, тощо.

Можна сказати, що в процесі правового регулювання відбувається «подвоєння світу». Створюється своєрідний «юридичний світ» у вигляді ідеальних об'єктів (норми права, права та обов'язки, індивідуальні рішення, угоди, юридичні факти як знання і т.д.), які мають форму юридичних документів. В цьому «юридичному світі» відображається світ реальної дійсності. Правове регулювання з погляду теорії інформації є не що інше, як рух інформації. На основі цієї інформації виконується оцінка людських дій, викликається певна поведінка людей (як реакція на інформацію) і врешті-решт організуються суспільні відносини.

Правова система як прагматична система, має практичні цілі і використовує для їх досягнення ті логіко-мовні феномени, в котрих виявляється прагматична функція мови. До мовного відображення прагматичного призначення належать схвалення, оцінка, наказ, обіцянка, звертання, рішення, намір, заява, осуд, виправдання, норма, фікція, презумпція, метафора і т.д.²

Більшість з вище згаданих феноменів так чи інакше беруть участь в правовому регулюванні, входять до складу правової системи, і за їх допомогою здійснюють регулюючий вплив на поведінку людей. В юридичній науці та практиці використовуються самі різноманітні логіко-мовні феномени семантичного та прагматичного відтінків.

Співвідносячи ідеальні об'єкти «юридичного світу» зі стадіями правового регулювання, Черданцев пропонує наступну картину.

На стадії правотворення під час створення та обґрунтування юридичних норм законодавець оперує різноманітними ідеальними об'єктами: судженнями про реальність та стан законодавства, науковими рекомендаціями, різноманітними оцінками цілей, стану законодавства

¹ Бацевич Ф.С. Вступ до лінгвістичної прагматики: підручник / Ф.С. Бацевич. – К. : ВЦ «Академія», 2011. – 304 с. – С. 31.

² Клаус Г. Сила слова. М., 1967. – 287 с. – С. 169-177.

і т.п. Результатами правотворчої діяльності є нові ідеальні об'єкти – норми права.¹

Правова норма як спеціальний текст має обов'язкове, формально визначене правило, яке відображає волю державно-організованого суспільства; видається або санкціонується державою; охороняється можливістю державного примусу; є владно-офіційним регулятором суспільних відносин; має представницько-зобов'язуючий характер.²

Згідно класифікації символічних систем у правовій сфері, яка була обґрунтована Т.В. Губаєвою, юридична мова розглядається не в статичі, а в динаміці, як така семіотична система, яка функціонує в процесі правового регулювання суспільних відносин, посередництвом якої відображається інформаційний вплив на суб'єктів з метою упорядкувати соціальні зв'язки, забезпечити справедливе задоволення позитивних соціальних інтересів.³

Мову права можна представити як сукупність чотирьох типів слововживання:

1) мова закону, або система словесних символів, які використовуються в процесах спілкування законодавця з суб'єктами права шляхом правових постановлень;

2) мова юридичної практики, або система словесних символів, які використовуються в процесах реалізації права – в судочинстві, в роботі органів законодавчої та виконавчої влади, а також в роботі органів місцевого самоврядування;

3) мова юридичної науки, або система словесних символів, яка використовується спеціалістами в області права під час пояснення та обґрунтування правових норм та побудови різноманітних теорій;

4) мова правової пропаганди, або система словесних символів, яка використовується в процесах масового спілкування з метою правового виховання особистості.⁴

¹ Черданцев А.Ф. Логико-языковые феномены в юриспруденции: монографія / А.Ф. Черданцев. – М. : Норма: ИНФРА-М, 2012. – 320 с.

² Ващенко Ю.С. Филологическое толкование норм права // Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук, Тольятти, 2002. – 182 с. – С. 22.

³ Губаева Т.В. Словесность в юриспруденции. Дисс. докт. юрид. наук. – М., 1997. – 324 с. – С. 185.

⁴ Губаева Т.В. Словесность в юриспруденции. Автореф. дисс. докт. юрид. наук. – М., 1997. – 14 с. – С. 9.

Мова правового регулювання формується в процесі створення певних правових норм, коли законодавець з урахуванням потреб суспільного розвитку формує певні правила поведінки і закріплює їх в офіційному тексті нормативного правового акту. Мовні ресурси підпорядковуються вимогам законодавчої техніки, а в сукупності утворюють відносно самостійний лінгвістичний комплекс – мову правового регулювання.

З урахуванням вище сказаного дамо наступне визначення: мова правового регулювання – це система словесно-знакових засобів викладення юридичних правил загального характеру, встановлених та забезпечених державою з метою регулювання відносин між людьми.

В мові правового регулювання виробляються оптимальні способи передачі правової інформації, а в цілому вона відображає юридичну картину світу, яка склалася в даній правовій системі в результаті пізнання правових властивостей і зв'язків об'єктивної дійсності. Цим обумовлені лінгвістичні риси та особливості, представлені у мові правового регулювання.

Ващенко виокремлює наступні риси мови правових норм, які є притаманними і мові правового регулювання.¹ Розглянемо їх докладніше.

1. Стверджувальні речення з описом відповідного порядку дійсності.

Висловлення в будь-якій сфері правового регулювання оформлюються у вигляді розповідних поширених речень, котрі мають очевидне та уявлене «повинно бути» та мають типовий набір елементів, який відповідає логічній структурі норми.

2. Система юридичних термінів.

Сучасна мова права оперує низкою вимог щодо юридичних термінів, які перекладачеві слід брати до уваги у процесі їхнього перекладу. Так, юридичний термін має:

- відповідати правилам та нормам відповідної мови;
- бути систематичним;
- відповідати конкретній дефініції, яка орієнтована на відповідну концепцію;
- бути відносно незалежним від контексту;

¹ Ващенко Ю.С. Филологическое толкование норм права // Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук, Тольятти, 2002. – 182 с. – С. 26-28.

- бути точним;
- бути якомога лаконічнішим;
- бути спрямованим на максимальну відповідність (у рамках відповідної системи термінів);
- бути виразно нейтральним;
- бути благозвучним.

Підкреслимо ще одну особливість сучасної термінології – її постійне оновлення. Слід відзначити особливий вплив англійської термінології на різні галузі права: міжнародне, комерційне, транспортне та інші – лізинг, факторинг, трейдер, брокер та багато інших термінів увійшло в юридичну термінологію. Україна, переживши законодавчий бум, не мала часу для опису нових понять мовними засобами української мови, стала запозичувати термінологію із інших мов. Запозичення, які широко представлені в недостатньо розроблених сферах, можуть вважатися маркерами лакун. Лакуни – це термін для того, що є в одній локальній культурі і чого немає в іншій.¹

Дослідження термінології Закону України «Про цінні папери та фондовий ринок» від 23 лютого 2006 року показало, що із семи видів дозволеної професійної діяльності на фондовому ринку чотири описуються запозиченими термінами: *дилерська діяльність, брокерська діяльність, клірингова діяльність, депозитарна діяльність*. Більшість видів операцій на фондовому ринку також позначається іншомовними словами, наприклад: *андеррайтинг, лістинг, делістинг*. Багато які види цінних паперів також позначаються запозиченими термінами: *депозитний сертифікат, інвестиційний сертифікат*.² Подібну ситуацію спостерігаємо в інших сферах регулювання, наприклад банківській.

3. Формальна визначеність значення слів. Формально визначений зміст слова у мові правового регулювання є обов'язковим та єдиним, тоді як за межами правового контексту теж саме слово цілком може бути багатозначним. Твердий режим законності передбачає, що підміна формалізованого предметно-логічного значення слова іншими його значеннями у правовому контексті є неприпустимою.

¹ Текст как явление культуры / Г.А. Антипов, О.А. Донских, И.Ю. Марковина, Ю.А. Соколин. – Новосибирск : Наука, 1989. – С. 85.

² «Про цінні папери та фондовий ринок»: закон України від 23 лютого 2006 року № 3480-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.

4. Абстрактно-узагальнені граматичні форми та конструкції.

Оскільки приписи правового регулювання є загальнообов'язковими і використовуються неодноразово, слова у мові правового регулювання називають клас предметів або численність подій. Відповідно використовуються абстрактні терміни, безособові займенники, форми дієслова з позачасовим значенням, пасивні конструкції. Широке використання модальних форм є ще одним мовним засобом підсилення перформативного та спонукального характеру мови правового регулювання.

5. Відмінною ознакою мови правового регулювання є мовні стереотипи (кліше). Мова правового регулювання, як і мова права в цілому, майже не відгукується на нове у розвитку мови. По-перше, усталені конструкції призводять до однакової, усталеної реакції на них, до однакового розуміння і тлумачення текстів, що досить важливо для суспільного життя. По-друге, зміна конструкцій, засобів, введення нового призводить і до їх різного трактування, що є особливо небажаним. По-третє, така стереотипність уможливує стандартизацію документів.

6. Мовні засоби, які збільшують змістовно-інформаційний обсяг речення. Змістовно-інформаційний обсяг речення збільшується за рахунок дієприкметникових та дієприслівникових зворотів, однорідних членів речення, підрядних речень, відокремлених членів речення, вставних слів, які поширюють та уточнюють висловлення.

7. Спеціальна графіка.

До графічних засобів належать заголовки, рубрики, інтервали, різне начертання літер. За їх допомогою виокремлюють змістовні частини, підкреслюють найбільш значущі фрагменти. Спеціальна графіка забезпечує логічну завершеність та композиційну впорядкованість правових приписів. Крім того, спеціальна організація графічних засобів у мові правового регулювання сприяє її правильному тлумаченню та допомагає безпомилково встановити зв'язок нових норм права з уже існуючими, що особливо важливо для розвитку системи права.

Психологами було доведено безпосередню залежність змістовного сприйняття друкованих текстів від цілого ряду їх мовних характеристик. Синтаксична побудова фрази, її лексичне наповнення, розташування слів і чіткість зв'язку між ними суттєво впливають на ступінь розуміння тексту, на те, наскільки успішно засвоюється зміст друкованого матеріалу його потенційним читачем. Також важлива

організація тексту – послідовність головних та другорядних речень, логічна та чітка рубрикація, однаковість графічного оформлення.¹ Але, на жаль, власне мовні фактори розуміння правових норм недооцінюються законодавцями.

Зважаючи на це, можна сформулювати вимоги до мови правового регулювання. Перша – це вимога чіткості правових понять; тобто мова правового регулювання та мова правової науки в цілому повинна використовувати правові висловлення з точно визначеним значенням. Це можливо зробити через визначення, які даються законодавцем в самому тексті закону. Друга вимога – взаємно-однозначна відповідність висловлення його значенню і змісту. Це вимагає константності (сталості) термінології та неприпустимості використання багатозначних висловів (особливо омонімів). Орієнтуючись на стабільність та визначеність права, суб'єкт тлумачення повинен через аналіз мови правової норми встановити той зміст, який було надано певному правовому припису законодавцем.

§ 5. Окремі історико-правові аспекти регулювання відносин у банківській сфері в Україні

Для характеристики правовідносин у кредитно-банківській сфері важливим є історичний аспект, адже повне дослідження певного правового явища є можливим лише з огляду на контекст його генези. Важливість звернення до історії банківського права вмотивовується необхідністю зрозуміти логіку його розвитку, збагатити і урізноманітнити пізнавальний процес, зробити його всебічним, на основі єдності історичного і логічного віднайти історичний досвід правового регулювання досліджуваної проблеми і перетворити його на повчальний. Очевидно слід погодитися з тим, що наука банківського права заснована на практиці,² тому вивчення практичного досвіду минулого є основою подальшого прогресу у сфері правового регулювання банківської справи на сучасному і подальших етапах розвитку.

Банківська діяльність здавна залишалась важливим напрямком життєдіяльності суспільства. Нерідко банківська тематика набувала

¹ Смысловое восприятие речевого сообщения (в условиях массовой коммуникации) / Отв. ред. Т.М. Дридзе и А.А. Леонтьев. – М., 1976. – С. 87-119, 126-142.

² Банковское право Российской Федерации. Общая часть. Тосунян Г.А., Викулин А.Ю., Экмалян А.М. – М. : Юристъ, 2003 – 448 с. www.alleng.ru/d/jur/jur519.htm